

ЕВРАЗИЯ ЭКОНОМИКАЛЫК БИРЛИГИНИН СОТУ

КОНСУЛЬТАТИВДИК КОРУТУНДУ

2018-жылдын 15-октябры

Минск шаары

Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Чоң коллегиясы төмөнкүдөй курамда:

Төрагалык кылуучу, Соттун төрагасы Баишев Ж.Н.,

баяндамачы-судья Айриян Э.В.,

судьялар Ажибраимова А.М., Колос Д.Г., Нешатаева Т.Н.,

Сейтимова В.Х., Скрипкина Г.А., Туманян А.Э., Федорцов А.А.,

Чайка К.Л.,

соттук отурумдун катчысы Винник В.В.,

иштин материалдарын иликтеп, баяндамачы-судьяны угуп,

Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун 46, 50, 68, 69, 73, 96, 98-пункттарын, Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Регламентинин 72, 85-беренелерин жетекчиликке алып,

Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин 25-беренесинин жана 2010-жылдын 5-июлундагы Жеке адамдардын накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын Бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу алып өтүүсүнүн тартиби жөнүндө келишимдин жоболорун түшүндүрүп берүү тууралуу арызы боюнча төмөнкүдөй Консультативдик корутунду берет.

I. Арыз ээсинин суроосу

Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлиги Евразия экономикалык бирлигинин Сотуна (мындан ары – Сот), эгерде жеке адам трансфердик тилкеде болсо, бул учурда үчүнчү өлкөлөрдүн аймагы аркылуу транзит менен Евразия экономикалык бирлигинин бир мүчө мамлекетинин аймагынан Евразия экономикалык бирлигинин башка мүчө мамлекетинин аймагына аба транспорту менен алып өтүүдө жеке адамдардын 10 000 (он миң) АКШ долларынан ашык накталай валютаны декларациялоо мүмкүндүгү жана (же) зарылдыгы бөлүгүндө 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин 25-беренесинин жана 2010-жылдын 5-июлундагы Жеке адамдардын накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын Бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу алып өтүүсүнүн тартиби жөнүндө келишимдин (мындан ары – 2010-жылдын 5-июлундагы Келишим) жоболорун түшүндүрүп берүү тууралуу арыз менен кайрылган.

Арызда 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги

жөнүндө келишимдин (мындан ары – 2014-жылдын 29-майындагы Келишим) 25-беренесине ылайык Бажы бирлигинин алкагында, 2014-жылдын 29-майындагы Келишимде каралган учурларды кошпогондо, мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда бажылык декларациялоо жана мамлекеттик контроль (транспорттук, санитардык, ветеринардык-санитардык, карантиндик фитосанитардык) колдонулбастан товарларды эркин алып өтүү жүзөгө ашырылары көрсөтүлөт.

Мамлекет башчыларынын деңгээлинде Евразия экономикалык коомдоштугунун Мамлекеттер аралык Кеңешинин (Бажы бирлигинин жогорку органынын) 2009-жылдын 27-ноябрындагы №17 чечими менен кабыл алынган Бажы бирлигинин Бажы кодекси (мындан ары – ББ БК) жөнүндө келишимге тиркеме болуп саналган Бажы бирлигинин Бажы кодексинин 4-беренесинин 1-пунктунун 35) пунктчасында товар – бул бажы чек арасы аркылуу алып өтүлгөн ар кандай кыймылдуу мүлк, анын ичинде маалыматты алып жүрүүчүлөр, Бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин валютасы, баалуу кагаздар жана (же) валюта баалуулуктары, жол чектери, энергиянын электрдик жана башка түрлөрү, ошондой эле кыймылсыз мүлккө теңдештирилген алып өтүлүүчү башка буюмдар экендиги көрсөтүлгөн.

Арызда айтылгандай, 2016-жылдын 16-августунда Казакстан Республикасынын жараны Амирханов М.Ж. жүргүнчүлүк бажы декларациясы (мындан ары – ЖБД) менен Киев шаары аркылуу транзит менен Алматы шаарынан (Казакстан Республикасы) Минск шаарына (Беларусь Республикасы) авиакаттамды колдонуп, Казакстан Республикасынын бажы органы күбөлөндүргөн 20 000 (жыйырма миң) АКШ долларын Казакстан Республикасынан ташып чыгып кеткен.

«Минск 2» бажы постунда (Беларусь Республикасы) Казакстан Республикасынын бажы органы күбөлөндүргөн ЖБДны тааныбай, ошону менен бирге Украинадан 20 000 (жыйырма миң) АКШ долларын ташып чыгууга карата декларациясын көрсөтүүнү талап кылып, ага валютаны легалдаштырып берүүдөн баш тартышкан.

Украинанын бажы органы күбөлөндүргөн ЖБДнын жоктугуна байланыштуу М.Ж. Амирхановдон 9 300 (тогуз миң үч жүз) АКШ доллары (Беларусь Республикасынын улуттук валютасына кайра эсептөөнү эске алганда) өлчөмүндөгү сумма конфискацияланган, 700 (жети жүз) АКШ доллары жоголгон.

Арыз ээси М.Ж. Амирхановго Украинанын декларациясын көрсөтүү мүмкүн болбогонун, анткени ал бажы жана чек ара контролу каралбаган «Борисполь» эл аралык аэропортунун трансфердик тилкесинде болгонун белгилейт.

Андан тышкары, Амирханов М.Ж. «Борисполь» эл аралык аэропортунун трансфердик тилкесинен чыккан эмес, бул анын паспортунда Украинанын чек ара кызматынын белгисинин жоктугу менен, ошондой эле Украинанын Мамлекеттик чек ара кызматынын көрсөтүлгөн адам 2016-жылдын 16-августунда Украинанын мамлекеттик чек арасын кесип өткөндүгү

тууралуу маалыматтардын жоктугу жөнүндөгү 2017-жылдын 25-майындагы № 0.64-17028/0/15-17 расмий каты менен тастыкталат.

Арызда Беларусь Республикасынын Административдик укук бузуулар жөнүндө кодексинин 14.5-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, ошондой эле 2010-жылдын 5-июлундагы Жеке адамдардын Бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүүсүнүн тартиби жөнүндө келишимдин негизинде Беларусь Республикасынын Жогорку Соту тарабынан Амирханов М.Ж. күнөлүү деп табылгандыгы көрсөтүлөт.

Арыз ээсинин пикири боюнча, 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 3-беренесине ылайык жеке адамдын Бажы бирлигинин бажы аймагына накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин ташып кирүүсү төмөнкү тартипте чектөөлөрсүз жүзөгө ашырылат:

жалпы суммасы 10 000 (он миң) АКШ доллары эквивалентине барабар болгон же андан ашпаган накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин бир жолку ташып кирүүдө, көрсөтүлгөн акча каражаттары жана (же) жол чектери жазуу формасында бажылык декларациялоого жатпайт;

жалпы суммасы 10 000 (он миң) АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин бир жолку ташып кирүүдө, акча каражаттары жана (же) жол чектери ташып киргизилүүчү накталай акча каражаттарынын жана (же) жол чектеринин бардык суммасына карата ЖБД тапшыруу жолу менен жазуу формасында бажылык декларациялоого жатат.

Ошону менен бирге, Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда акча каражаттарын алып өтүү 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимде регламенттелген эмес. Арыз ээси, мына ошондуктан, Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда накталай акча каражаттарын алып өтүү чектөөлөрсүз жана бажылык декларациялоо колдонулбастан жеке адамдар тарабынан жүзөгө ашырыларын көрсөтөт.

Арыз ээси Соттон, эгерде жеке адам трансфердик тилкеде болсо, бул учурда үчүнчү өлкөлөрдүн аймагы аркылуу транзит менен Бирликтин бир мүчө мамлекетинин аймагынан Бирликтин башка мүчө мамлекетинин аймагына аба транспорту менен алып өтүүдө 10 000 (он миң) АКШ долларынан ашык накталай валютаны жеке адамдардын декларациялоо мүмкүндүгү жана (же) зарылдыгы бөлүгүндө 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин жана 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболорунун колдонулушу боюнча түшүндүрмө берүүнү өтүнөт.

Соттун Чоң коллегиясынын 2018-жылдын 14-майындагы токтому менен Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин арызы өндүрүшкө алынган.

II. Соттогу жол-жобо

2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө

келишимдин № 2 тиркемеси болуп саналган Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун (мындан ары – Соттун Статуту) 68-пунктуна ылайык түшүндүрмө берүү тууралуу иштерди кароо тартиби Жогорку Евразия экономикалык кеңешинин 2014-жылдын 23-декабрындагы № 101 чечими менен бекитилген Евразия экономикалык бирлигинин Регламенти (мындан ары – Соттун Регламенти) менен аныкталат.

Түшүндүрмө берүү тууралуу иштер боюнча сот өндүрүшү Соттун Регламентинин VIII главасынын жоболоруна ылайык жүзөгө ашырылат.

Соттун Статутунун 73-пункту Сот түшүндүрмө берүү тууралуу иштерди Соттун Чоң коллегиясынын отурумдарында карай тургандыгын камтыйт. Түшүндүрмө берүү тууралуу ишти Соттун кароосуна даярдоонун алкагында Соттун Регламентинин 75-беренесинде белгиленген тартипте Евразия экономикалык комиссиясына, Беларусь Республикасынын Жогорку Сотуна, Бирликке мүчө мамлекеттердин бажы органдарына, Дүйнөлүк бажы уюмуна суроо-талаптар жөнөтүлгөн.

Бирликтин Сотуна Беларусь Республикасынын Жогорку Сотунан жаран М.Ж. Амирхановдун административдик укук бузгандыгы жөнүндөгү иш боюнча Беларусь Республикасынын сот органдарынын актыларынын көчүрмөлөрү, Армения Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик кирешелер комитетинин, Россия Федерациясынын Федералдык бажы кызматынын, Беларусь Республикасынын Мамлекеттик бажы комитетинин, Казакстан Республикасынын Финансы министрлигинин Мамлекеттик кирешелер комитетинин, Евразия экономикалык комиссиясынын жооптору келип түшкөн.

III. Соттун компетенциясы

1. Соттун Статутунун 46-пунктуна ылайык Сот мүчө мамлекеттин же Бирликтин органынын арызы боюнча 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин, Бирлик алкагындагы эл аралык келишимдердин, Бирликтин органдарынын чечимдеринин жоболорун түшүндүрүүнү жүзөгө ашырат.

Соттун Чоң коллегиясы Соттун Статутунун көрсөтүлгөн ченеминин мазмунуна жана Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин арызына ылайык, эгерде жеке адам трансфердик тилкеде болсо, бул учурда үчүнчү өлкөлөрдүн аймагы аркылуу транзит менен Бирликтин бир мүчө мамлекетинин аймагынан Бирликтин башка мүчө мамлекетинин аймагына аба транспорту менен алып өтүүдө жеке адамдардын 10 000 (он миң) АКШ долларынан ашык накталай валютаны декларациялоо мүмкүнчүлүгүн жана (же) зарылдыгын укуктук жөнгө салуу бөлүгүндө Бирликтин алкагындагы эл аралык келишим катары иштеп жаткан мезгилдеги 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин жана 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболору түшүндүрүү предмети болуп саналат деп эсептейт.

Арызда көрсөтүлгөн конкреттүү жеке адамдын Бирликке мүчө

мамлекеттердин жана үчүнчү өлкөлөрдүн бийлик органдары менен укуктук мамилелери ушул консультативдик корутундунун предмети болуп саналбайт.

IV. Соттун тыянактары

2. Соттун Чоң коллегиясы, 1969-жылдын 23-майындагы Эл аралык келишимдер укугу жөнүндө Вена конвенциясынын 31-беренесинде белгиленген эл аралык келишимдерди түшүндүрүүнүн жалпы эрежесин жетекчиликке алып, төмөндөгүлөрдү белгилейт.

2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин жоболорун түшүндүрүү бөлүгүндө Соттун Чоң коллегиясы арыздын туюндурмасы боюнча жана 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 2-пунктунун жана 1-пунктунун 1) – 3) пунктчаларынын жоболору Бирликтин бир мүчө мамлекетинин аймагынан Бирликтин башка мүчө мамлекетинин аймагына накталай акча каражаттарын алып өтүүдө жеке адамдардын декларациялоосунун тартибин жана эрежелерин жөнгө салбагандыгына байланыштуу Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 4) жана 5) пунктчаларынын жоболорун жөнгө салуунун ченемдеринин чегинде консультативдик корутунду берет.

Арыздын туюндурмасына ылайык Соттун Чоң коллегиясы түшүндүрүү (накталай акча каражаттарын бажылык декларациялоо милдетинин максаттары үчүн) жеке адамдын бажы бирлигинин бажы аймагынан/бажы аймагына мындай каражаттарды аба транспорту менен факт жүзүндө ташып кирүүсү/ташып чыгуусу менен ошол адамдын Бирликтин мүчөсү болуп саналбаган мамлекеттин эл аралык аэропортунун трансфердик тилкесинде болгондугунун ортосунда байланыш бар же жок экендиги тууралуу маселенин Сот тарабынан изилдениши менен байланышкан деп эсептейт.

Бажы бирлигинин иштөө принциптерин жөнгө салуучу 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренеси ушул Келишимдин «Бажы бирлигинин иштөөсү» аталышындагы V бөлүмүнө киргизилген жана 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 2-беренесинин 15-абзацынын жана 3-беренесинин 6-абзацынын ченемдери менен байланышы бар. Көрсөтүлгөн жоболорго ылайык бирдиктүү бажы аймагын камтыган мүчө мамлекеттердин соода-экономикалык интеграциясынын формасы бажы бирлиги болуп саналат. Өткөөл мезгилдер аяктагандан кийин бажы бирлигинин алып коюуларсыз жана чектөөлөрсүз иштөөсү Евразия экономикалык бирлигинин негизги принциптеринин бири болуп саналат.

Бажы бирлигинин алкагында 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 4) жана 5) пунктчаларынын жоболорунда бирдиктүү бажы жөнгө салуусу жана мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда, 2014-жылдын 29-майындагы Келишимде каралган учурларды кошпогондо, бажылык декларациялоону жана мамлекеттик контролду (транспорттук, санитардык, ветеринардык-санитардык, карантиндик фитосанитардык) колдонбостон товарларды эркин алып өтүү белгиленген.

Түшүндүрүү объекти болуп саналган эл аралык келишимдердин жоболору менен өз ара байланышта изилдөөгө жаткан ББ БК 1-главасынын 1 – 2- беренелеринин жоболорун ушул ченем менен корреспонденциялашат.

ББ БК 2-беренесинин жоболоруна байланыштуу бажы бирлигинин бирдиктүү бажы аймагын мүчө мамлекеттердин аймактары, ошондой эле бажы бирлигине мүчө мамлекеттер аларга карата өзгөчө юрисдикцияга ээ болгон, алардын аймактарынын чегинен сыртта жайгашкан жасалма аралдар, орнотмолор, курулмалар жана башка объекттер түзөт.

Бажы бирлигинин бажы аймагынын чектери бажы бирлигинин бажы чек арасы болуп саналат. Бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин эл аралык келишимдерине ылайык бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин аймактарында жайгашкан айрым аймактардын чектери бажы чек арасы болуп саналышы мүмкүн.

Бир катар учурларда бажы чек арасы мүчө мамлекеттердин биринин мамлекеттик чек арасы менен дал келет.

Мамлекеттик чек ара сыяктуу эле, бажы чек арасы, аймактарынан/аймактарына товарларды ташып кирүү/ташып чыгуу бөлүгүндө башка эл аралык келишимдерде жана үчүнчү өлкөлөрдүн мыйзамдарында белгиленген эрежелер иштеген бирдиктүү бажы аймагынын аймактык чектерин көрсөтөт.

3. 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 5) пунктчасында белгиленген мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда товарларды эркин алып өтүү принциби, ушул Келишимде каралган учурларды кошпогондо, товарларды бажылык декларациялоону жана мамлекеттик контролду колдонбоонун императивдик шартын камтыйт.

ББ БК 4-беренесинин 1-пунктунун 35) пунктчасынын ченеминде, башкалар менен катар, бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин валютасы, балуу кагаздар жана (же) валюта баалуулуктары, жол чектери товарларга киргизилгендигин эске алганда, көрсөтүлгөн принцип аларга да жайылтылат.

Көрсөтүлгөн ченем товарларды, анын ичинде валюталарды, валюта баалуулуктарын эркин алып өтүү түздөн-түз Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда жүзөгө ашырылган шартта колдонулган абал 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин жоболорун түшүндүрүү максаттары үчүн олуттуу мааниге ээ.

Соттун Чоң коллегиясы Бирликтин бажы аймагынын чектеринде валютаны, валюта баалуулуктарын, акча каражаттарын эркин алып өтүүнү укуктук жөнгө салуу тийиштүү эл аралык келишимдерди кабыл алуу жолу менен эл аралык укуктук деңгээлде жүзөгө ашырыларын белгилейт.

2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 4) – 5) пунктчаларынын жоболорунун түшүндүрүлүүчү ченемдерине тиешелүү болгон, алардын маанисине ылайык, алардын контекстиндеги, ошондой эле Келишимдин, ББ БК объектинин жана максаттарынын көз

карашында өз ара байланышта окуп чыгуу төмөнкү тыянакты чыгарууга мүмкүндүк берет.

Жеке адамдардын мүчө мамлекеттердин ортосунда накталай акча каражаттарын алып өтүүсү төмөнкү шарттар сакталган учурда аларды бажылык декларациялоо милдетин жокко чыгарат:

накталай акча каражаттарын алып өтүү Бирликтин бирдиктүү бажы аймагынын чектеринде Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда жүзөгө ашырылат;

Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда транспорттун аба, суу түрлөрү менен накталай акча каражаттарын алып өтүү токтобостон (конбостон, которбостон), үчүнчү мамлекеттин портуна суу кемеси кирбестен Бирликтин мүчөсү болуп саналбаган мамлекет аркылуу транзит менен жүзөгө ашырылат.

Ошону менен бирге үчүнчү мамлекетте токтобостон Бирликтин эки мүчө мамлекетинин ортосунда аба же суу транспорту менен накталай акча каражаттарын алып өтүү ББ БК «Жеке пайдалануу үчүн товарларды алып өтүүнүн өзгөчөлүктөрү» аталышындагы 49-главасынын жоболорунун жана 2017-жылдын 11-апрелиндеги Евразия экономикалык бирлигинин Бажы кодекси жөнүндө келишим менен кабыл алынган Евразия экономикалык бирлигинин Бажы кодексинин (мындан ары – ЕАЭБ БК) тиешелүү жоболорунун маңызы боюнча Бирликтин бажы аймагынан ташып чыгуу жана бул аймакка ташып кирүү болуп саналбайт.

Эгерде Бирликтин бир мүчө мамлекетинен Бирликтин башка мүчө мамлекетине жеке адам тарабынан накталай акча каражаттары ташып чыгарылган/ташып киргизилген болсо да, бирок үчүнчү мамлекеттин эл аралык аэропортуна транзиттик, трансфердик тилкесинде токтоо жолу менен болсо, көрсөтүлгөн адамга карата 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 5) пунктчасынын ченеми төмөнкү негиздер боюнча колдонууга жатпайт.

ББ БК 1-главасынын 4-беренесинин 3) – 4) жана 22) пункттарына ылайык:

бажы бирлигинин бажы аймагына товарларды ташып кирүү – натыйжасында товарлар бажы органдары тарабынан чыгарылганга чейин ар кандай ыкма, анын ичинде эл аралык почта кызматтары аркылуу жиберүү, түтүк транспортун жана электр берүү чубалгыларын пайдалануу, менен бажы бирлигинин бажы аймагына жеткирилген, бажы чек арасын кесип өтүү менен байланышкан аракеттерди жасоо;

бажы бирлигинин бажы аймагынан товарларды ташып чыгуу – товарлар бажы чек арасын факт жүзүндө кесип өткөнгө чейин ар кандай ыкма, анын ичинде эл аралык почта кызматтары аркылуу жиберүү, түтүк транспортун жана электр берүү чубалгыларын пайдалануу, менен бажы бирлигинин бажы аймагынан товарларды ташып чыгууга багытталган аракеттерди жасоо;

бажы чек арасы аркылуу товарларды алып өтүү – бажы бирлигинин

бажы аймагына товарларды ташып кирүү же бажы бирлигинин бажы аймагынан товарларды ташып чыгуу.

Соттун Чоң коллегиясы жанында товарлары же накталай акча каражаттары болгон жеке адамдын бажы бирлигинин бажы аймагын факт жүзүндө кесип өтүүсү аларды ташып чыгуусун же ташып кирүүсүн билдирет жана 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 5) пунктчасынын ченемдеринин аракетин жокко чыгарат деп эсептейт.

Ошону менен бирге, ББ БК 355-беренесинин 1-пунктуна, 2-пунктунун 5) пунктчасына, 3-пунктуна ылайык жеке пайдалануу үчүн товарларды бажылык декларациялоо бир эле убакта товарларды бажы органына көрсөтүү менен бажы чек арасы аркылуу өткөрүүдө жеке адамдар тарабынан жүзөгө ашырылып келген.

Бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин мыйзамдары жана (же) эл аралык келишимдеринде белгиленген учурларда бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин валютасы, баалуу кагаздары жана (же) валюта баалуулуктары, жол чектери жазуу жүзүндө бажылык декларациялоого жаткан.

Жеке пайдалануу үчүн товарларды бажылык декларациялоо жүргүнчүлүк бажы декларациясын колдонуу менен жазуу жүзүндө жүргүзүлүп келген. Жүргүнчүлүк бажы декларациясынын формасы, аны толтуруу, берүү жана каттоо тартиби Бажы бирлигинин комиссиясынын чечими менен аныкталган. Ушундай эле ченемдер ЕАЭБ БК 260-беренесинин 1-пунктунун 7) пунктчасында, 3-пунктунда камтылган.

Арызда баяндалган иштин абалы боюнча Соттун Чоң коллегиясы жеке адам накталай акча каражаттарын алып өтүү менен бажы бирлигинин бажы чек арасын факт жүзүндө эки жолу кесип өткөндүгүн белгилейт. Демек, үчүнчү мамлекеттин эл аралык транзиттик, трансфердик тилкесинде болгон мезгилде бажы жана чек ара контролунун жол-жоболору ага карата жүзөгө ашырылбагандыгына карабастан, жеке адамдын ЕАЭБ бир мүчө мамлекетинен үчүнчү мамлекеттин транзиттик тилкеси аркылуу ЕАЭБ башка мүчө мамлекетине факт жүзүндө чыгуусу болгон.

Көрсөтүлгөн жагдайлар бажылык декларациялоону колдонбостон мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда товарларды (накталай акча каражаттарын кошкондо) эркин алып өтүүнү белгилеген 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 5) пунктчасынын аракетин жокко чыгарат.

4. Арыз ээси 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболорун түшүндүрүп берүү маселесин койгондугун эске алуу менен, Соттун Чоң коллегиясы ушул Келишимдин жоболорун ББ БК тийиштүү ченемдери менен өз ара байланышта изилдеди.

2010-жылдын 5-июлундагы Келишим жеке адамдардын бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүүсүнүн тартибин аныктап келген жана аталган Келишимдин 3-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацынын жана

4-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацынын жоболорунда белгиленген милдеттүү бажылык декларациялоону жүзөгө ашыруу үчүн акчанын жалпы суммасынын «босоголук» критерийин кошкондо, аны колдонуу шарттарын камтып келген:

бир жолку ташып кирүүдө 10 000 (он миң) АКШ доллары эквивалентинен ашкан жалпы суммага,

бир жолку ташып чыгууда 10 000 (он миң) АКШ доллары эквивалентинен ашкан жалпы суммага.

Ошону менен бирге, 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 3-беренесинин 3-пунктуна жана 4-беренесинин 3-пунктуна ылайык жеке адамдын, жол чектерин кошпогондо, акча аспаптарын ташып кирүүсү жана ташып чыгуусу жүргүнчүлүк бажы декларациясын тапшыруу жолу менен жазуу жүзүндө бажылык декларациялоо шартында жүзөгө ашырылып келген.

Соттун Чоң коллегиясы 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболору жеке адамдардын накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын Бирликке мүчө мамлекеттердин аймактарынын ортосунда бажы бирлигинин бажы чек арасын кесип өтпөстөн алып өтүүсү менен байланышкан укуктук мамилелерге жайылтылган эмес деп эсептейт.

Накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин декларациялоо үчүн (2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 3-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацында жана 4-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацында белгиленген критерийлер бар болгон учурда) үчүнчү мамлекеттердин эл аралык аэропортторунун трансфердик тилкесинде токтогонун кошкондо, Бирликтин бир мүчө мамлекетинен (аба транспортун кошкондо) Бирликтин башка мүчө мамлекетине адамдын бажы бирлигинин бажы чек арасын факт жүзүндө кесип өтүүсү мааниге ээ.

5. Соттун Чоң коллегиясы «ташып кирүү» жана «ташып чыгуу» терминдеринин аныктамасы ББ БК 1-главасынын 4-беренесинин 3) – 4) жана 22) пунктчаларынын жоболорунда камтылгандыгын белгилейт.

ББ БК 357-беренесине ылайык жеке пайдаланууга арналган товарларды бажы декларациясынын өткөрүү максаттарында бажы бирлигинин бажы аймагына келүү же бул аймактан кетүү жайларында бажы чек арасы аркылуу сапар тарткан жеке адам тарабынан жеке пайдаланууга арналган товарларды жазуу жүзүндө бажылык декларациялоону жана бажы операцияларын ишке ашыруу үчүн тийиштүү коридорду («жашыл» же «кызыл») өз алдынча тандоосун караган кош коридор тутуму колдонулушу мүмкүн болчу.

2010-жылдын 18-июнундагы «Жеке адамдардын бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу жеке пайдаланууга арналган товарларды алып өтүүсүнүн жана аларды чыгаруу менен байланышкан бажы операцияларын ишке ашыруусунун тартиби жөнүндө» макулдашуунун (2018-жылдын 19-мартында күчүн жоготкон, мындан ары – 2010-жылдын 18-июнундагы Макулдашуу) 6-беренесинин 1-пунктуна ылайык бажы бирлигинин бажы аймагына келүү же бул аймактан кетүү жайларында (мындан ары – келүү жана кетүү жайлары) кош коридор тутуму колдонулушу мүмкүн.

«Жашыл» коридор жеке адамдардын коштолбогон багажы болбогон убакта ушундай адамдардын бажылык декларациялоого жатпаган жеке пайдаланууга арналган товарларды коштоочу багажда бажы чек арасы аркылуу алып өтүүсүнө багышталган келүү же кетүү жайларындагы атайын белгиленген жай болуп саналат.

«Кызыл» коридор жеке адамдардын бажылык декларациялоого жаткан товарларды, ошондой эле жеке адамдын каалоосу боюнча аларга карата декларациялоо жүзөгө ашырылган товарларды коштоочу багажда бажы чек арасы аркылуу алып өтүүсүнө багышталган келүү же кетүү жайларындагы атайын белгиленген жай болуп саналат.

Көрсөтүлгөн эл аралык келишимдин 8-беренесине байланыштуу жеке пайдаланууга арналган товарларды декларациялоо жеке адамдар тарабынан бажы чек арасы аркылуу сапар тартууда бажы органына товарларды көрсөтүү менен бир мезгилде жүзөгө ашырылат; эл аралык почта кызматтары аркылуу жөнөтүлгөндөрдү жана бажы транзитинин бажы жол-жобосу менен жайгаштырылгандарды кошпогондо, жеке пайдаланууга арналган товарларды декларациялоо жүргүнчүлүк бажы декларациясын колдонуу менен жазуу жүзүндө жүргүзүлөт.

ББ БК 357-беренесине ылайык бажы бирлигинин бажы аймагына товарлардын келүү жана бул аймактан кетүү жайларындагы кош коридор тутумунун түзүлүшүнө карата колдонулуучу талаптар Бажы бирлигинин комиссиясынын (ЕЭК) чечими менен аныкталган.

Көрсөтүлгөн талаптар Бажы бирлигинин комиссиясынын 2010-жылдын 20-майындагы № 259 «Бажы бирлигинин бажы аймагына товарлардын келүү жана бул аймактан кетүү жайларындагы кош коридор тутумунун түзүлүшүнө карата колдонулуучу талаптар жөнүндө» чечими менен бекитилген.

ББ БК жана 2010-жылдын 18-июнундагы Макулдашуунун жоболорунда көрүнүп тургандай, жеке адамдын «жашыл» же «кызыл» коридор аркылуу алып өтүүсү анын бажы бирлигинин бажы чек арасын кесип өтүү фактысы болуп саналат, бул товар, накталай акча каражаттары жана (же) жол чектери бажы бирлигинин бажы аймагынан чыгарылбаган учурларда гана колдонулган 2014-жылдын 29-майындагы Келишимдин 25-беренесинин 1-пунктунун 5) пунктчасынын мындай адамга карата колдонулушун жокко чыгарат.

Жеке адамда жалпы суммасы 10 000 АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттары жана (же) жол чектери болгон учурда, мындай адам, анда «коридорду» өз алдынча тандоо укугу бар экенине карабастан, терс укуктук кесепеттердин келишин жокко чыгаруу максатында «кызыл коридор» аркылуу бажы чек арасын кесип өтүүгө тийиш, ал эми көрсөтүлгөн акча каражаттары жана (же) жол чектери ташып киргизилүүчү/ташып чыгарылуучу накталай акча каражаттарынын жана (же) жол чектеринин жалпы суммасына карата жүргүнчүлүк бажы декларациясын тапшыруу жолу менен жазуу жүзүндөгү бажылык декларациялоого жатат.

Ошентип, ББ БК 357-беренесине ылайык жеке адамдын кетүү пунктунда бажы бирлигинин бажы чек арасын кесип өтүүсү, үчүнчү мамлекетке жалпы суммасы 10 миң АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттарын же (жана) жол чектерин ташып чыгуу максатындагы жазуу жүзүндөгү декларациялоосу жеке адамдын накталай акча каражаттарын бажы бирлигинин бажы аймагынын чегинен сыртка ташып чыгуу юридикалык фактысын билдирет.

Жеке адамдын үчүнчү мамлекеттин эл аралык аэропортунун транзиттик, трансфердик тилкесинде болгондугу анын бажы бирлигинин бирдиктүү бажы аймагынын чектеринен сыртта болгондугунун фактысын тастыктайт.

Баяндалгандарды эске алуу менен жана арыз ээсинин суроосунун алкагында Соттун Чоң коллегиясы төмөндөгү тыянакка келди.

Жеке адамдар жалпы өлчөмү 10 миң АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин Бирликтин бир мүчө мамлекетинин аймагынан Бирликтин башка мүчө мамлекетинин аймагына аба транспорту менен үчүнчү мамлекеттердин эл аралык аэропортторунун транзиттик, трансфердик тилкелери аркылуу алып өткөн кезде жеке адамдарды жалпы суммасы 10 миң АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин бир жолку алып өтүүдө накталай акча каражаттарын же (жана) жол чектерин бажылык декларациялоону жүзөгө ашырууга милдеттендирген 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 3-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацынын жобосу же жалпы суммасы 10 миң АКШ доллары эквивалентинен ашкан накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин бир жолку алып өтүүдө жеке адамдарды көрсөтүлгөн накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин бажылык декларациялоону жүзөгө ашырууга милдеттендирген 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 4-беренесинин 1-пунктунун үчүнчү абзацынын жобосу колдонулушу керек болчу.

6. Соттун Чоң коллегиясы 2010-жылдын 5-июлундагы Келишим иштеп турган мезгилде, эгерде жеке адам үчүнчү мамлекеттин трансфердик (транзиттик) тилкесинде болгон болсо, бул учурда үчүнчү өлкөлөрдүн аймагы аркылуу транзит менен бир мүчө мамлекеттин аймагынан башка мүчө мамлекеттин аймагына аба транспорту менен жалпы суммасы 10 миң АКШ доллары эквивалентинен ашкан акча каражаттарын жана (же) жол чектерин жеке адамдардын бажылык декларациялоосун жокко чыгаруу бөлүгүндө көрсөтүлгөн Келишимге өзгөртүүлөрдү киргизүү мүмкүнчүлүгү мүчө мамлекеттер менен биргеликте Комиссия тарабынан каралгандыгын белгилейт. Комиссия тарабынан сунушталган жеке адамдардын көрсөтүлгөн категориясына карата бажылык декларациялоону колдонуу жол-жоболорун өзгөртүү боюнча чаралар ченемдик жактан бекитилген эмес.

7. Соттун Чоң коллегиясы төмөнкүлөрдү белгилеп коюу зарыл деп эсептейт.

2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболору (азыркы учурда ЕАЭБ БК 260-беренеси) накталай акча каражаттарын жана жол чектерин алып өтүү тартибин жөнгө салуу бөлүгүндө калыптанып калган эл аралык практикага ылайык келген.

2000-жылдын 15-ноябрында БУУнун Генералдык Ассамблеясынын 55-сессиясынын 62-пленардык жыйынындагы 55/25-резолюциясы менен кабыл алынган Улуттар аралык уюшкан кылмыштуулукка каршы конвенциянын (мындан ары – 2000-жылдын 15-ноябрындагы Конвенция) жана 2012-жылдын 15-февралында бекитилген версиясындагы Акчаларды адалдоо менен күрөшүүнүн финансылык чараларын иштеп чыгуу тобунун (ФАТФ) Сунуштамаларынын жоболорунда бир эле убакта ашыкча тоскоолдуктарды четтетүүдө накталай акча каражаттарынын кыймылына көз салуу жол-жоболорунун майнаптуулугун жогорулатууга багытталган ченемдер бекитилген.

ФАТФнын Сунуштамаларында камтылган эл аралык стандарттардын БУУга мүчө мамлекеттер тарабынан сакталышынын зарылдыгы БУУнун Коопсуздук кеңеши тарабынан 2005-жылдын 29-июлундагы 5255-жыйында кабыл алынган 1617(2005)-резолюциянын 7-пунктуна киргизилген.

ФАТФнын № 32 сунуштамасына ылайык өлкөлөрдө акча каражаттарын жана жүгүртүүчү аспаптарын, анын ичинде декларациялоо тутуму жана/же маалымдоо тутуму аркылуу көрсөтүүчүгө физикалык чек аралар аралык алып өтүүнү айкындоо боюнча чаралар болууга тийиш. Мамлекеттер туура эмес декларациялоону же маалымдоону жүзөгө ашырган жактарга карата майнаптуу, өлчөмдүү жана токтотуучу санкциялардын болушун камсыздашы керек.

Көрсөтүлгөн эл аралык-укуктук механизмдерди ишке ашыруу 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 6-беренесинин биринчи абзацынын жеке адамдардын жазуу жүзүндө декларацияланууга жаткан акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүүсүндө кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүүнү камсыздоо максаттарында милдеттүү маалыматтарды жүргүнчүлүк бажы декларациясында көрсөтүү жөнүндөгү ченеми (азыркы учурда – ЕАЭБ БК 260-беренесинин 17-пунктунун биринчи абзацынын ченеми) менен регламенттелген. 2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин 6-беренесинин 3-пункту накталай акча каражаттарынын жана (же) акча аспаптарынын булагы, алардын ээлери (декларанттын менчиги болуп саналбаган накталай акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүү учурларында), ошондой эле болжолдуу пайдаланылышы жөнүндөгү маалыматтарды алардын катарына кошкон.

ББ БК 6-беренесинин 1-пунктунун 7-пунктчасына ылайык бажы бирлигине мүчө мамлекеттердин чек арасы аркылуу валюталарды, баалуу кагаздарды жана (же) валюта баалуулуктарын, жол чектерин алып өтүүгө контролду ишке ашырууда кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы

аракеттенүү боюнча чараларды камсыздоо бажы органдарынын негизги милдеттеринин бири болуп саналган.

Ушундай эле ченем 2017-жылдын 11-апрелиндеги ЕАЭБ БК 351-беренесинин 2-пунктунун 4) пунктчасына киргизилген, бул Бирликке мүчө мамлекеттердин акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүүнү эл аралык-укуктук жөнгө салуусундагы ырааттуулукту көрсөтөт.

2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин, ББ БК, ЕАЭБ БК жоболорунун анализи Бирликтин укугу менен белгиленген жеке адамдардын акча каражаттарын жана (же) акча аспаптарын алып өтүүсүнүн тартиби эл аралык стандарттарга дал келет деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет.

2010-жылдын 5-июлундагы Келишимдин жоболору накталай акча каражаттарын жана жол чектерин бажы бирлигинин бажы чек арасы аркылуу алып өтүүчү жеке адамдардын укуктарынын жана милдеттеринин паритетин белгилеген. Соттун Чоң коллегиясы накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин алып өтүү тартибин бузуулар айкындалган учурда, адамды административдик же жазык жоопкерчилигине тартуу жөнүндөгү маселени чечүүдө санкциялардын пропорционалдуулук принцибин сактоо зарылдыгын белгилейт.

8. Соттун Чоң коллегиясы ЕАЭБ БК күчүнө кирген күндөн – 2018-жылдын 1-январынан тартып – Бирликтин бажы чек арасы аркылуу накталай акча каражаттарын алып өтүү тартиби жана эрежелери ЕАЭБ БК «Жеке пайдаланууга арналган товарларды Бирликтин бажы чек арасы аркылуу алып өтүү тартибинин жана шарттарынын өзгөчөлүктөрү» аталышындагы 37-главасынын 260-беренесинин жоболору менен жөнгө салынарын белгилейт.

ЕАЭБ БК 260-беренесинин ченеми менен белгиленген мындай каражаттарды бажылык декларациялоо милдетинин келип чыгуусу үчүн укуктук негиз болуп саналган критерийлер 2010-жылдын 5-июлундагы Келишим менен мурдараак жөнгө салынган критерийлерге окшош.

ЕАЭБ БК 260-беренесинин 1-пунктунун 7) – 8) пунктчаларына ылайык төмөнкүлөр бажылык декларациялоого жатат:

накталай акча каражаттары жана (же) жол чектери, эгерде мындай накталай акча каражаттарынын жана (же) жол чектеринин жалпы суммасы аларды Бирликтин бажы аймагына бир убакта ташып кирүүдө же Бирликтин бажы аймагынан бир убакта ташып чыгууда жүргүнчүлүк бажы декларациясын бажы органына тапшырган күндөгү валюталардын курсу боюнча 10 миң АКШ долларына барабар болгон суммадан ашып кетсе;

жол чектерин кошпогондо, акча аспаптары.

ЕАЭБ БК 260-беренесинде белгиленген акча каражаттарын жана (же) жол чектерин декларациялоо боюнча милдет жеке адамдарга, ошондой эле Бирликтин бажы чек арасын кесип өтүү болгон учурлардагы, анын ичинде үчүнчү мамлекеттердин эл аралык аэропортторунун трансфердик тилкелери аркылуу транзит менен жеке адамдар сапар тарткан учурда, үчүнчү мамлекет

аркылуу Бирликке мүчө мамлекеттердин ортосунда накталай акча каражаттарын жана (же) жол чектерин алып өтүүчүлөргө жайылтылат.

V. Корутунду жоболор

9. Ушул Консультативдик корутундунун көчүрмөсү арыз ээсине жөнөтүлсүн.

10. Консультативдик корутунду Соттун расмий интернет-сайтына жайгаштырылсын.

Төрагалык кылуучу

Ж.Н. Баишев

Баяндамачы-судья

Э.В. Айриян

Судьялар

А.М. Ажибраимова

Д.Г. Колос

Т.Н. Нешатаева

В.Х. Сейтимова

Г.А. Скрипкина

А.Э. Туманян

А.А. Федорцов

К.Л. Чайка